

P A N U :

OULUN ENSIMMÄINEN
PROFESSORI LÄÄKÄRI

Heltelässä Oulussamme viete-
tään arktista lääkärikongres-
sia, joka kansainvälisesti ottaen
on Oulun kesän 1971 suurimerki-
tyksellisin tapahtuma. Virkeät kol-
legat ovat olleet asialla sekä en-
nen kongressia että sen aikana.
Sallittakoon minunkin...

Arktinen symposium on ymmär-
rettävistä syistä liittynyt läheisesti
Oulun yliopistoon ja pyörinyt lää-
ketieteellisen tiedekunnan ympäril-
lä, pääpyörittäjänä ystävämme
"Wassu" alias professori Ole
Wasz-Höckert, oulunsukuinen, jor-
ka jo vuosikautia on tehnyt
täällä merkittävää työtä sekä var-
sinaisella alallaan, lastentautien
lääkärinä ja akateemisena pää-
opettajana, että erikoisharrastuk-
sensa arktisen lääketieteen alalla.
Professorit ovat muutenkin kuvaa-
sa ja kuvissa mukana.

Mikä ja kuka oli Oulun ensi-
mäinen professori?

Vastausta miettivälle saattaa tulla
mieleen montakin tunnettua nimeä,
mutta miten on: taitavat olla
niitä profeettoja, jotka eivät olleet
profeettoja omalla maallaan, Fran-
zénista alkaen. Mutta kun profes-
sori Franzén, Frans Michael, pit-
kän epäröinnin jälkeen muutti
Ruotsiin, entiseen emämaahan,
vaikuttivat samoihin aikoihin ent.
emämaan pääkaupungissa, Tuk-
holmassa, nuori oululainen, jolla
siinä kaupungissa ja siinä maassa
oli kaikki mahdollisuudet menes-
tyä, saada tyydytystä hyödyllisestä
ja vaativasta ammatistaan ja kau-
pan päällisiksi roppakaupalla
maallista kunniaa. Hänen nimensä
oli Gustaf Toppelius.

Gustaf Toppelius oli kautta Suo-
men jo elinaikanaan tunnetun
kirkkomaalarin Michael Toppeliu-
sen poika, syntynyt Oulussa 1786
neljäntenä veljessarjassa, jonka

lähinnä vanhin veli oli Zachris, jor-
ka myöhemmin alkoi kirjoittaa ni-
mensä yhdellä p:llä. Tällä Zach-
riksella oli poika Zachris, jonka
me kaikki tunnemme kotoisasti
Sakari Toppeliuksena. Sakari antaa
elämäkerrallisissa muistiinpanoi-
saan sedästään seuraavan kauniin
mainesanan: "hienosti sivistynyt
maailmanmies ja onnistunut lää-
käri" Sakari tunsivat setänsä, jonka
kottalossa, nykyinen Torikatu 16
(sama talokin, omistajansa Gusta-
fin siltemmin 1840 kaksikerroks-
seksi korottama) hän asui Oulun
triviaalikoulua 1829-31 käydes-
sään.

Gustaf Toppeliuksesta voisi kir-
joittaa sivukaupalla, mutta kun hän-
estä on jo kirjoitettu, annan olla.
Tietoni otan lähinnä lehtori Reino
Routavaaran kirjoittamasta Oulun
(Kaupungin) Säästöpankin 100-
vuotishistoriasta. Toppeliusten kot-
ti oli rahaton, joskaan ei varaton.
Niin lahjakas kuin esim. Gustaf
oli, oli aluksi epävarmaa, pääsisi-
kö jatkamaan opintojaan. Kaikki
alkoi sitten isostarokosta. Viisi
vuotta vanhempi Zachris oli jo
lääkärinopissa Upsalassa, kun
Gustaf lopetellut triviaalikouluun.
Vuosisadan alussa teki tuhaan
etenkin maamme pohjoisimmissa
lääneissä raivoisa isorokko, jota
vastaan mm. Oulun läänin Huo-
neenhallituksen Seura eli Talous-
seura ryhtyi taistelemaan. Tullin-
jalle joutuivat ennen kaikkea papit,
mm. näiden Toppeliusten van-
hin veli, Ilmajoen pappi. Zachris
sai osaliseen pääosan Oulun lää-
nistä. Hän opetti rokottajaksi myös
17-vuotiaan veljensä, ja niin nämä
kaksi matkustelivat ympäri läänin
rokottaen vastahakoisia talonpo-
ikia. Työssä luultavasti auttoi luon-
ne, kumpikin tunnettiin läpi elä-
mänsä ihmisinä, joilla oli kyky ja
halu lähestyä toisia. Tärkeää oli

sekä, että pojat saivat näin ko-
kon rahaa akateemisiin opintoi-
hinsa.

Myös Gustaf siirtyi opiskele-
maan Upsalaan, jossa hänes-
tä aikaa myöten kouluutui tunnus-
tettu lääkäri ja etevä kirurgi. Tä-
hän ja ehkä juuri viimeksimainit-
tuunkin vaikutti varmasti hänen
poikkeuksellinen opiskelu-uransa:
hän oli jo ennen kandidaatti-tut-
kintoaan Suomen sodan aikana
laivastolääkärinä, myöhemmin pe-
rätti prikaatinlääkärinä. Sotaret-
kien aikana hän perehtyi myös
moniin uudenaikaisiin lääkintäme-
netelmiin. Kun hän 1814 erosi ar-
meijasta palaten virkaansa Tuk-
holman Karoliiniseen opistoon,
hänellä 28-vuotiaana todellakin oli
ura selvänä edessään... Ja kul-
tenkin hän seuraavana vuonna ot-
ti vasaan kotikaupunkinsa Oulun
kutsun heakea avoimeksi joutunut-
ta "kaupunninlääkärin" virkaa, jor-
hon maistraatti hänet sitten yksi-
mielisesti valitsi.

Toppelius oli jo virassaan Ou-
lussa, kun hän 1816 tunnustukseksi
Ruotsissa suorittamastaan työs-
tä sai hallitsijalta professorin ni-
men ja arvon. Hän oli palannut
Ouluun ja kotimaakuntaan työsk-
kennelläkseen siensä maan uu-
den oman tulevaisuuden hyväksi.
Olihan Suomesta tullut autonominen
suuriruhtinaskunta. Ja profes-
sori Toppeliuksen nimi liittyikin
sitten hänen kuolemaansa 1864
saakka kaikkeen, mitä Oulussa hy-
vää yritettiin.

Minun nuorna ollessa oli Oulus-
sa kymmenkunta lääkäriä, jotka
kalkki tunsimme ulkonäöltä. Tällä
hetkellä Oulussa on arviolta 200
lääkäriä, joista 88:lla on vakanssi
yliopistossa, 21 professorin ja eräi-
den muiden työskennellessä myös
"läänillä". Ja kun yliopistollinen
keskussairaala on valmis, kohon-
nee lääkärikunnan lukumäärä
300:aan...

Prof. Gustaf Toppelius